

İlköğretim Öğrencilerinin Okul Kütüphaneleri ve Sınıf Kitaplıklarını Kullanma Durumları (Erzurum İli Örneği)

Abdullah ŞAHİN (*)

Adem İŞCAN(**)

Sedat MADEN (***)

Özet: Okuma, bireyin insanlarla iletişim kurmasını, bilgiye ulaşmasını ve hayatına yön verebilmesini sağlayan temel araçlardan biridir.

Okuma alışkanlığı ve kitap sevgisinin kazanılmasında, dikkat edilmesi gereken gelişim dönemleri ilk ve orta öğrenimdir. Resmi ve özel kurumlarda, kültürel gelişimi destekleme, bireysel okuma gereksinimlerine cevap verme, okuma alışkanlığını yaratma ve alışkanlık haline getirme, kitabı ve kütüphaneyi kullanmayı öğretme gibi amaçlarla kütüphane ve kitaplıklar oluşturulur.

Bu çalışmada, ilköğretim sınıf kitaplıkları ve okul kütüphanelerinin durumunu ve öğrencilerin kütüphaneleri kullanma düzeylerini tespit etme amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kitap, Okul Kitaplıkları, Kütüphane, Okuma

Primary School Students' Conditions that Using of School Libraris and Class Bookshelves (Erzurum City Sampling)

Abstract: Reading is one of the basic means that enables the individuals to communicate with people, reach people and shape his/her life.

In the gaining of reading habit and sympathy for the books, the degree development that should be best regarded are primary and secondary terms. In formal and private associations, the libraries and the bookshelves are made up with the aim of teaching the use of the book and the library in order to support the cultural development, respond to individual reading needs, create reading habit and change it into a habit.

In our study, it has been aimed to find out primary school bookshelves and the condition of the of the libraries and students' use level of the libraries.

Key Words: Book, School Libraries, Library, Reading.

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. (e-posta: abdsahin25@hotmail.com)

***) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü. (e-posta: aiscan@atauni.edu.tr)

****) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü. (e-posta: smaden@cumhuriyet.edu.tr)

I. Giriş

Eğitim, toplumun dünyaya ve hayata bakışını bireye kazandırmak için sosyo-kültürel ortamın ve çağın gereklerini dikkate alarak öğretim sürecinde somutlaşır. Eğitim ortamlarında bireye öncelikle okuma alışkanlığı, duygu ve düşünceleri çeşitli şekillerde ifade becerileri ve bilgiye ulaşma ve ulaşılan bilgilerin değerlendirilmesi öğretilir. Bilgiye ulaşmanın çağımızda birçok yolu vardır. Ancak insanın bilgiye ulaşmadaki en temel aracı okur-yazar olma becerisidir.

Okuma insanın içinde bulunduğu dünyayı ve insanları tanıtan, dünyasını zenginleştiren; bireysel ve toplumsal kimliğini kazanmasında etkili olan bir dil becerisidir ve öğrenildiği andan ömrün sonuna kadar insana gereklidir. Okuma toplumların medeniyet içindeki yerlerini belirleyen bir özelliktir. Toplumların temel eğitim ve siyaset felsefesi de toplumu okur-yazar hale getirmektir. “Okuma, insanları gerçek anlamda özgür kılar. Çünkü insanları bilgisizliğin ve yanlış inançların pençesinden ancak okuma kurtarır (*Thomases Jefferson* bir mektubunda dile getirmiştir).” (Korkmaz, 2008:71).

Okumayı öğrenmek, her bilgi toplumunda bir tür üyeliğe kabul törenidir; bağımlılık ve eksik iletişim konumundan töresel bir çıkış yoludur. Okumayı öğrenen çocuk, toplumun ortak belleğine kitaplar aracılığıyla katılır, dolayısıyla ortak geçmişi tanır ve her okuma ile bu geçmişi az ya da çok yeniler. Dünyanın medeniyet tarihine bakıldığında kitaba, bilgiye, bilime ve öğrenmeye önem veren toplumların dünyada söz sahibi olduklarını; bu değerleri önemsemeyen toplumlarınsa ötekilere sosyal, siyasal ve ekonomik yönlerden muhtaç oldukları, daha da ötesi bağımsızlıklarını bile kaybettikleri görülmektedir. Yaşamak için okuyun (Manguel, 2004:13,92; Akt. Arıcı, 2005:1).

Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programında okuma becerisi için, öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları yazılı metinleri doğru, akıcı bir biçimde ve uygun yöntemleri kullanarak okuyabilmeleri, okuduklarını yorumlayıp eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilmeleri ve okumayı bir alışkanlık haline getirebilmeleri amaçlanmıştır (MEB, 2006:6). Bunun için Türkçe dersi becerilerini kazandırmada etkinlik temelli sezdirici bir yaklaşım benimsenmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı ile okuma alışkanlığı ile ilgili Türkçe derslerinde kitap okuma ile ilgili uygulamalar (*temalar için uygun okuma kitapları ve okuma dosyalarının oluşturulması gibi*) yapılmaya başlanmıştır.

Okumayı bir beceri olarak kazandırmada şüphesiz kitaplık ve kütüphanelerin büyük payı vardır. İlk ve ortaöğretim okullarında, ders programlarını desteklemek, öğrencilerin bireysel okuma gereksinimlerine yanıt vermek, okuma alışkanlığını kazandırmak, kitabı ve kütüphaneyi kullanmayı öğretmek, kütüphane yaşantısının getireceği olanaklardan yararlanarak toplumsal davranışları güçlendirmeye katkıda bulunmak amacıyla meydana getirilen kütüphanelere “okul kütüphaneleri” denir (Alpay, 1989: 79). Okul kütüphaneleri; eğitim ve öğretim için gerekli her türlü bilgi kaynağını toplayan, düzenleyen ve hizmetleri ile parçası bulunduğu öğretim kademesinin amaçlarının gerçekleşmesine dinamik bir şekilde katılan toplumsal kuruluşlardır (Aşıcı-Özarslan:3). Bu mekânlar toplumun tarihî

ve kültürel hafızasının muhafaza edildiği yerlerdir. Bireyin kültürlenmesi için toplumun tarihî ve kültürel birikimini edinmesi gereklidir. Bu açıdan somut ve soyut tüm sınırların, bilgi edinme aşamalarının olduğu bilgi çağında okul kütüphanelerinin önemi giderek artmaktadır. Günümüzde kütüphanecilik kendi enformasyonu ve bilimsel temeli olan bir disiplin haline almıştır. Kütüphanelerin ve kitapların eğitim ve öğretimde kullanımı okul kütüphanelerini ve sınıf kitaplıklarını vazgeçilmez kılmıştır. Okul kütüphaneleri ve kitaplıklarının eğitim ve öğretimde böylesine önem kazanmasında; zekâ, başarı ve kişisel özellikleri itibarıyla öğrencilerin farklı farklı olması ve farklı gelişme hızında olmaları, teknolojik gelişmeler sebebiyle bilgiye olan ihtiyacın artması, öğretim yöntemlerinin çeşitlenmesi, boş zamanları değerlendirme gerekliliği etkili olmuştur (Önal, 1987: 55).

Okuma alışkanlığı ve kitap sevgisinin kazanılmasında, asıl hedef kitle, ilk ve orta dereceli okullarda okuyan öğrencilerdir. Bu nedenle, özellikle ilköğretim çağındaki çocukların okumaya karşı davranışları çok önemlidir. Okumayı gerçekleştirmek için kaynağa ulaşmada en büyük yardımcı, öncelikle sınıf, daha sonra da okul kitaplıklarıdır. Okul kitaplıkları, her bölgede, okulda ve tüm sosyo-ekonomik şartlarda öğrencilerin ilk olarak yöneldikleri kütüphane türü olarak tanımlanmıştır (Önal, 1992:246). Okul organizasyonunda, kitaplıklar, okuyucu hizmetleri için ayrılan yeri, personeli, ödeneği, kaynakları ve kullanıcıları olan birimlerdir. Günümüzdeki uygulamalarda, MEB'in yönetmeliklerine bağlı olarak yönetilmekte ve hizmet vermeye devam etmektedirler (Önal, 1992:246; Aşıcı, Özarslan, 2002:3). Günümüzde bilgiye ulaşmada öğrenci, kitapların dışında çok kullanışlı ve kapsamlı bilgi kaynağı olan genel ağı (internet) da kullanmaktadır. Genel ağ bilgiye ulaşmada çeşitlilik, güncellik, kolaylık ve hız açısından büyük bir imkân sunmaktadır. Halk kütüphaneleri ve büyük kütüphaneler bu kaynağı araştırmacılara ve okurlarına bir hizmet şeklinde ulaştırmaktadır. Ancak temel eğitimde henüz bu imkân tam olarak yaygınlaşmamıştır.

II. YÖNTEM

A) Araştırmanın Modeli:

Bu araştırma tarama modelindedir.

B) Problem Durumu:

İlköğretim sınıf kitaplıkları ve okul kütüphanelerinin durumu ile öğrencilerin kütüphaneleri kullanım düzeyleri ve sıklıkları nedir?

C) Amaç:

Araştırmanın amacı, ilköğretim sınıf kitaplıkları ve okul kütüphanelerinin durumu ile öğrencilerin kütüphaneleri kullanma durumlarını tespit etmek ve problemi genelleyerek çözüm önerileri geliştirmektir.

Ç) Önem:

Araştırmada toplanan verilerin, özellikle;

- 1) Sınıf kitaplıkları ve okul kütüphanelerinin kullanımına öğretmenlerin dikkatini çekmesi
- 2) Yönetici ve öğretmenlerin sınıf kitaplıkları ve okul kütüphanelerinin geliştirmelerine katkı sağlaması
- 3) Sınıf kitaplıkları ve okul kütüphanelerinin etkili kullanımında önlemler alınırken yardımcı olması
- 4) Öğrencileri kütüphaneleri kullanma ve okuma alışkanlığı kazanma konusunda bilinçlendirmesi,
- 5) Konuyla ilgili yapılacak yeni araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

D) Sınırlılıklar:

Araştırma, 2008–2009 öğretim yılında, Erzurum il merkezinde örnekleme dahil edilen 58 ilköğretim okulunda görevli 58 öğretmen ve yönetici ile sınırlandırılmıştır.

E) Sayıtlar:

- 1) Yönetici ve öğretmenlerin anketlere doğru cevap verdikleri kabul edilmiştir.
- 2) Veri toplamak amacıyla hazırlanan anketler, araştırmada elde edilmeye çalışılan verileri toplamada yeterlidir.

F) Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini Erzurum il merkezi oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini Erzurum il merkezinde bulunan elli sekiz ilköğretim okulu oluşturmaktadır.

G) Verilerin Toplanması:

Öğretmen ve yöneticiler için “İlköğretim Öğrencilerinin Okul Kitaplıklarını Kullanımı” anketi geliştirilmiştir. Öğretmen ve yöneticilere uygulanan anket içinde okul kitaplıklarıyla ilgili olarak kitaplıkların fiziki durumları, kullanılma durumları ile ilgili olarak öğretmen ve yönetici görüşlerine yer verilmiştir.

H) Uygulama:

- 1) Yönetici ve öğretmenler ile ilgili kişisel bilgiler belirlenmiştir.
- 2) Örneklemdeki okul kitaplıkları gezilerek durumları saptanmış, öğretmen ve yöneticilerle konuşularak geliştirilmiş olan anket örneklem grubuna uygulanmıştır.

İ) Verilerin Çözümlemesi:

Araştırmada, okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıklarının durumları ile ilgili yönetici ve öğretmen görüşlerinden elde edilen verilerle ilgili olarak SPSS-12 istatistik programı ile frekans analizi ve açık uçlu soruya verdikleri cevaplar için de içerik analizi yapılmıştır.

III. BULGULAR ve YORUMLAR

A) NİCEL VERİLERLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR:

Tablo 1. Okullardaki bina sayısı ile ilgili bulgular

Okulunuz kaç binadan oluşmaktadır?	TEK BİNA		2 BİNA		3 BİNA		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	27	46,6	29	50,0	2	3,4	58	100

Okullarda bulunan bina miktarı ile ilgili bulgularda okulların (en az %3,4) 3 bina, daha sonra (% 46,6) tek bina ve en fazla (%50,0) 2 binadan oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. Okullardaki öğretmen sayısı ile ilgili bulgular

Okulunuzdaki öğretmen sayısı ne kadardır?	1-10		10-20		20-30		30-40		40-50		50 ve üzeri		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	2	3,4	10	17,2	16	27,6	7	12,1	6	10,3	16	27,5	57	98,3

Okullardaki öğretmen sayısının tespitine yönelik bulgularda ankete katılanların %3,4'ü 1-10; %17,2'si 1-20; % 27,6'sı 20-30; %12,1'i 30-40; %10,3'ü 40-50; %27,5'i 50 ve üzeri öğretmenin görev yapmakta olduğuna dair cevaplar vermişlerdir.

Tablo 3. Okullardaki dersane sayısı ile ilgili bulgular

Okulunuzdaki toplam dersane sayısı ne kadardır?	1-10		10-20		20-30		30-40		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	12	20,7	23	39,7	15	25,9	5	8,6	55	94,8

Okulunuzdaki toplam dersane sayısı ile ilgili anket maddelerine katılanların %20,7'si 1-10; %39,7'si 10-20; %25,9'u 20-30; %8,6'sı 30-40 arasında dersane bulunduğu dair cevaplar vermişlerdir. Uygulamaya katılan okullarda daha çok (%39,7) 10-20 arasında dersane bulunmaktadır.

Tablo 4. Okullarda bulunan bağımsız kütüphaneler ile ilgili bulgular

Okulunuzda bağımsız kütüphane var mı?	EVET		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
	35	60,3	21	36,2	56	96,6

Okullarda bulunan bağımsız kütüphaneler ile ilgili bulgular için ankete katılanların %60,3'ü *Evet*; %36,2'si *Hayır* cevabını vermiştir. Anketin uygulandığı okulların yarısından fazlasında bağımsız birer kütüphane bulunmaktadır.

Tablo 5. Kütüphanelerde bulunan kitap türleri ile ilgili bulgular

KÜTÜPHANENİZDEKİ		ÇOK FAZLA		ÇOK		AZ		HİÇ		TOPLAM	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
		Başvuru kitapları	1	1,7	9	15,5	27	46,6	2	3,4	39
Eğitime yönelik kitaplar	1	1,7	10	17,2	26	44,8	2	3,4	39	67,2	
SBS'ye yönelik kitaplar	0	0	6	10,3	24	41,4	8	13,8	38	65,5	
Şiir, roman, hikâye türü kitaplar	8	13,8	12	20,7	17	29,3	2	3,4	39	67,2	

Kütüphanelerdeki başvuru kitaplarının miktarını belirlemeye yönelik anket maddesine katılımcıların %1.7'si *Çok Fazla*; %15.5'i *Çok*; %46.6'sı *Az*; %3.4'ü *Hiç* bulunmuyor cevabını vermiştir. Okul kitaplıklarında *az* miktarda başvuru kitabı bulunmaktadır.

Kütüphanelerdeki eğitim kaynaklarının tespitine yönelik bulgularda katılımcıların %1.7'si *Çok Fazla*; %17.2'si *Çok*; %44.8'i *Az*; %3.4'ü *Hiç* bulunmuyor şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bulgulara göre okul kitaplıklarında eğitime yönelik kaynak kitaplar *az* miktarda bulunmaktadır.

Kütüphanelerdeki SBS'ye yönelik kitaplara yönelik bulgularda katılımcıların %0'ı *Çok Fazla*; %10.3'ü *Çok*; %41.4'i *Az*; %13.8'i *Hiç* cevabını vermiştir. Bulgulara SBS'ye yönelik kitaplar (% 41.4 oranı) *az* miktarda bulunmaktadır.

Kütüphanelerdeki şiir, roman, hikâye vb. kitapların bulunmasıyla ilgili bulgularda ankete cevap verenlerin, %13.8'i *Çok Fazla*; %20.7'si *Çok*; %29.3'ü *Az*; %3.4'ü *Hiç* şeklinde cevap vermişlerdir. Okul kitaplıklarında şiir, roman ve hikâye türü okuma kitapları *az* miktarda bulunmaktadır.

Tablo 6. Bağımsız kütüphanelerin kullanılma amacıyla ilgili bulgular

Bu bağımsız kütüphane başka amaçlar için de kullanılıyor mu?	EVET		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
	15	25,9	25	43,1	40	69

Ankete verilen cevaplara göre okul kitaplıkları başka amaçlar için (%25.9 oranında) çok az kullanılmakta (%43.1 oranında) çoğunlukla kendi amacı için kullanılmaktadır.

Tablo 7. Bağımsız kütüphanelerin hangi amaçla kullanılmasıyla ilgili bulgular

Cevabınız evet ise, bu bağımsız kütüphane hangi amaçlar için kullanılmaktadır?	HARİTA ODASI OLARAK		TEKNOLOJİ ODASI OLARAK		DİĞER		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	3	5,2	2	3,4	12	20,7	17	29,3

Okul kütüphanelerinin amacının dışında harita odası, teknoloji odası ve diğer şekillerde kullanımı için ankete katılanların %5.2'si Harita Odası olarak, %3.4'ü Teknoloji Odası olarak; %20.7'si ise diğer amaçlar için kullanıldığını belirtmişlerdir.

Tablo 8. Kütüphanede görevli memurla ilgili bulgular

Kütüphanede sürekli görevli memur var mı?	EVET		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
	3	5,2	38	65,5	41	70,7

Okul kütüphanelerinde sürekli görev yapan bir memurun bulunup bulunmadığının tespiti için elde edilen bulgularda anketi cevaplayanların çoğu (%65 oranında *Hayır*) sürekli görev yapan bir memurun bulunmadığı yönünde cevap vermiştir.

Tablo 9. Kütüphane memurunun mesleki nitelikleri ile ilgili bulgular

Kütüphane memuru varsa mesleki uzmanlık niteliklerine sahip mi?	EVET		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
	1	1,7	6	10,3	7	12,1

Kütüphanelerde sürekli görev yapan bir memur varsa, mesleki uzmanlık niteliklerinin tespitine ilişkin bulgularda katılımcıların % 10.3 oranındaki çoğunluğu gerekli niteliklere sahip olmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 10. Okul kitaplığındaki kitap sayısı ile ilgili bulgular

Okul kitaplığında kaç kitap bulunmaktadır?	1-500		500-1000		1000-1500		1500-2000		2000-2500		2500 ve üzeri		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	12	20,7	15	25,9	2	3,4	4	6,9	2	3,4	3	5,1	38	65,5

Okul kitaplıklarındaki kitap sayısını belirlemek için yöneltilen anket maddesine katılımcılar, %25.9 ile en çok 500–1000 arasında, %3.4 oranı ile 1000–1500 ve 2000–2500 adet kitabın bulunduğu yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 11. Kütüphaneye alınan süreli yayın ve yeni yayın- kitap alınması ile ilgili bulgular

Kütüphaneye alınan süreli yayın (dergi vb.) var mı?	EVET		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
	4	6,9	41	70,7	45	77,6
Yeni yayın, yeni kitap temin edilmekte midir?	19	32,8	24	41,4	43	74,1

Kütüphanelere süreli yayın alınıyor mu sorusuna ankete cevap verenlerin %6.9 *Evet*; %70.7'si *Hayır* cevabını vermişlerdir. Çoğu okula süreli yayın alınmamaktadır. Yeni yayın veya yeni kitap temin edilmekte mi sorusuna ise %32.8 ile *Evet*; %41.1'i ise *Hayır* cevabını vermiştir. Okul kitaplıklarına genel itibarı ile yeni yayın ve süreli yayın alınmamaktadır.

Tablo 12. Kütüphaneye alınan yeni yayın ve kitapların hangi yolla temin edildiği ile ilgili bulgular

Cevabımız evet ise yeni yayın ve kitaplar hangi yolla temin edilmektedir?	OKUL ÖDENEĞİ İLE		ÖĞRENCİLERDEN		BAĞIŞ YOLU İLE		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	6	10,3	3	5,2	14	24,1	23	39,7

Kütüphanelere temin edilen yeni yayınların ne şekilde temin edildiğine yönelik bulgulara %24.1 ile *Bağış* ile; %10.3 *Okul Ödeneği* ile; %5.2 ile de *Öğrencilerden* temin edildiğine dair bir sonuca ulaşılmıştır.

Tablo 13. Öğrencilerin kütüphanelerden yararlanma sıklığı ile ilgili bulgular

Öğrencilerinizin kütüphaneden yararlanma sıklığı nedir?	SÜREKLİ		ARADA BİR		HİÇ		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	21	36,2	22	37,9	2	3,4	45	77,6

Öğrencilerin kütüphanelerden yararlanma sıklığını belirlemeye yönelik bulgularda anketi cevaplayanların %37,9'u *Arada Bir*; %36,2'si *Sürekli* ; %3,4 *Hiç* şeklinde cevap vermişlerdir. Bulgulardan okul kütüphanesini öğrencilerin sürekli ve arada bir kullandıkları çıkarılmaktadır.

Tablo 14. Okullarda bulunan sınıf kitaplıklarının varlığı ile ilgili bulgular

Sınıf kitaplıklarınız var mı?	EVET		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
	36	62,1	5	8,6	41	70,7

Örneklem içindeki okullarda sınıf kitaplığının bulunup bulunmadığını belirlemeye yönelik bulgularda katılımcıların %62,1'i *Evet*; %8,6'sı *Hayır* cevabını vermişlerdir. Bulgulardan hareketle örneklemdeki okulların büyük çoğunluğunda sınıf kitaplıklarının bulunduğu çıkarılabilir.

Tablo 15. Sınıf kitaplıklarının sayısı ile ilgili bulgular

Varsa toplam sınıf kitaplığı sayısı	1-10		10-20		20-30		30-40		(Adet)TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	16	27,6	22	37,9	11	19,0	1	1,7	50	86,2

Okullardaki sınıf kitaplarının toplam sayısını belirlemek için yöneltilen anket maddesine ankete katılanların %37,9'u 10–20(adet) arasında, %27,6'sı 1-10 arasında; %19,0'ı 20-30 arasında; %1,7'si 30-40 arasında sınıf kitaplığı olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 16. Sınıf kitaplıklarındaki toplam kitaplık sayısı ile ilgili bulgular

Sınıf kitaplıklarındaki Toplam kitap sayısı	1-10		10-20		21-30		31-40		41-50		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	36	62,1	9	15,5	1	1,7	0	0	1	1,7	47	81,0

Sınıf kitaplıklarındaki toplam kitap sayısını belirlemek için elde edilen bulgularda katılımcıların %62,1'i 1-10; %15,5'i 10-20; %1,7'si 41-50 kitap bulunduğuna dair cevap vermiştir.

Tablo 17. Sınıf kitaplıklarındaki kitaplardan sorumlu kişiler ile ilgili bulgular

Sınıf kitaplıklarındaki kitapların verilip alınmasından kimler sorumludur?	SINIF ÖĞRT.		TÜRKÇE ÖĞRT.		SORUMLU SINIF REH. ÖĞRT.		SINIFTAN GÖREVLENDİRİLEN ÖĞRENCİLER		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	24	41,4	4	6,9	4	6,9	21	36,2	53	91,4

Sınıf kitaplıklarındaki kitapların ödünç verilip alınmasında sorumlu olan kişiyi tespit etmek için yapılan bulgulara anketi cevaplayanların % 41,4'ü sınıf öğrt.; %36.2'si sınıftan görevlendirilen öğrenciler; %6.9'u ise Türkçe öğrt.; %6.9'u ise sorumlu sınıf rehber öğretmenlerinin bu konuda sorumlu olduklarına dair cevap vermiştir.

Tablo 18. Öğrencilere verilen kitapların kaybolması veya zarar görmesi ile ilgili bulgular

Öğrencilere verilen kitapların kaybolduğu veya kullanılamaz hale geldiği oluyor mu?	GENEL OLARAK		ARA SIRA		OLMUYOR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	2	3,4	44	75,9	8	13,8	54	93,1

Öğrencilere verilen kitapların kaybolduğu veya kullanılamaz hale geldiğini tespit etmeye yönelik bulgular için katılımcıların %75.9'u *Ara Sıra*; % 13.8'i *Olmuyor*; %3.4'ü *Genel Olarak* şeklinde cevap vermişlerdir. Bulgulara bakılarak örneklemedeki okullarda ödünç verilen kitapların *ara sıra* kaybolduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 19. Okul kütüphanelerinden başka okul öğrencilerinin yararlanma durumu ile ilgili bulgular

Okul kütüphanesinden başka okul öğrencilerinin faydalandığı oluyor mu?	EVET		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
	7	12,1	37	69,9	47	81,0

Okul kütüphanesinden başka okullardan öğrencilerin faydalanıp faydalanmadığını tespit etmeye yönelik bulgulara anketi cevaplayanların %69.9'u *Hayır*; %12.1'i *Evet* cevabını vermiştir. Bulgulara göre, öğrenciler başka okulların kütüphanelerinden yararlanmamaktadır.

B) Nitel Verilerle İlgili Bulgu ve Yorumlar:

Okul idarecilerinin, açık uçlu "Okul kütüphanelerinin oluşturulması ve daha etkin kullanılabilmesi için görüşleriniz nelerdir?" sorusuna verdikleri yanıtlar, madde analiziy-

le sınıflandırılmış ve alınan görüşler, “okul kütüphanelerinin geliştirilmesi ve görevli bir memurun atanması”, “kitap okuma alışkanlığı kazandırma”, “velilerle işbirliği”, “öğretmenlerin konuyla ilgili duyarlılığı” şeklinde 4 maddede toplanmıştır:

Not: Madde analizinde uygulama yapılan okullara “K” kodu verilmiştir.

1) Okul Kütüphanelerinin Geliştirilmesi ve Görevli Bir Memurun Atanması

Okul idarecileri, okul kütüphanelerinde sürekli görevli memurların olması gerektiğini, bu şekilde öğrencilerin kütüphaneden daha etkin bir şekilde yararlanabileceklerini ifade etmişlerdir. Kütüphanesi olan, ancak kütüphane memurunun bulunmadığı okullarda kitapların takibinin zor olacağı düşüncesiyle kütüphanelerin kapalı tutulduğunu, öğrencilerin istedikleri zaman kütüphaneye girememelerinin de akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca idareciler, kütüphanelerin genelde kullanılmayan dersliklerin dönüştürülmesiyle veya bodrum gibi atıl durumda bulunan boş alanlardan oluşması, ortamın estetik açıdan uygun olmaması, kitapların eksik olması gibi durumlardan dolayı öğrencilerin araştırmalarını zevkle yapamadıklarını ifade etmiştir. **K47**, konuyla ilgili olarak kütüphanelerin öğrenciler için hoş görünür hale getirilmesi gerektiğini, çekici ve rahat bir ortamda hizmet veren kütüphanelerin daha fazla kullanılacağını belirtirken yine memursuz bu düzenlemelerin zor olacağını sözlerine eklemiştir.

K25, “Memurumuz yok, ancak nöbetçi öğretmenlerden faydalanarak kütüphanemizi mesai saatleri içinde açık tutmaya çalışıyoruz. Maddi imkanların kısıtlı olması sebebiyle kitap sayısı az; bu sebeple öğrencilerimiz istedikleri konu hakkında kaynak bulamıyorlar.” şeklinde soruna farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Dolayısıyla memur çalıştırılmadan önce kütüphanelerin kaynaklar bakımından zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu sorun çözülmeden memurun atanması da anlamlı olmayacaktır. **K4**: Öncelikle okul kütüphanesinden sorumlu memur olması gerektiğini, kütüphanede bulunması gereken kitapların da belirli sponsor kurumlarca sağlanabileceğini ifade etmiştir. Eskiye ve kaybolan kitapların temininin de aynı yöntemle çözülebileceğini de savunan **K4**, kütüphane memuru olmadan kütüphanelerin oluşturulması, zenginleştirilmesi ve etkin bir şekilde kullanılmasının mümkün olmayacağını belirtmiştir.

K5, Okul kütüphanelerinin okul yönetiminden bağımsız bir şekilde hizmet veren birimler haline getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Ona göre okulda alanında uzman kütüphane memuru görev yapmalı ve MEM bünyesinde görevli bir yönetici ekibin de okullarla irtibatlı olması ve kütüphane hizmetlerini organize etmesi gerektiğini söyleyerek etkililiğin artırılması için farklı bir yöntem de önermiştir: “Okul kitaplıkları, il halk kütüphaneleri gibi bir merkezden yönetilmeli, gerekli ihtiyaçlar, bu merkez tarafından karşılanmalı, teftiş edilmeli ve kitaplardan daha çok öğrencinin faydalanması için bu birim aracılığıyla okullar arasında kitap değişimine gidilmelidir.

K33, Okullarda öğrenci mevcuduna cevap verebilecek büyüklükte, donanımlı müstakil bir kütüphane oluşturulduğu takdirde sınıf kütüphanesine gerek olmadığını belirtmiştir.

2) *Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma*

Okul idarecileri, okuma alışkanlığını kazandırmada etkili olabilecek önerilerini şu şekilde ifade etmişlerdir: Kitaplıklar günün şartlarına göre düzenlenmeli ve ihtiyacı karşılayacak her türlü kaynağı, içinde bulundurulmalıdır. Öğrencilere de kitaplıklardan yararlanmanın yolları öğretilmeli kitaplara zarar verebilecek davranışlar öğretilerek yapmaları konusunda uyarılmalıdır. Öğrenci istediği zaman ihtiyaç duyduğu bilgi kaynağına kolayca, hiçbir engelle karşılaşmadan ulaşabilmelidir. Bu sayede öğrencinin kitaba karşı sevgisi de artırılabilir. **K42**, öncelikle yapılması gerekenleri ise şu şekilde özetlemiştir: “Öğrencilere okumayı sevdirmek, düzenli okuma alışkanlığı kazandırmak gerekir. Sınıf kitaplıklarında seviyeye uygun kitaplar bulundurmak gerekir. Bu konuda MEB’in ilköğretim düzeyinde tavsiye ettiği 100 Temel Eser serisinden yararlanılabilir. Okul ve sınıf kitaplıkları güncelleştirilmeli. Örneğin bir yazarın 50 yıl önce basılmış bir eseri günümüz Türkçesiyle anlaşılmasında, bu da öğrencilerin seviyesini zorlamaktadır.”

K2: “Kitaplığımızı ne kadar tanıyoruz?” gibi yarışmalar tertiplenip ödüllendirme yolları bulunarak sınıf ve okul kitaplıklarından yıl içerisinde en fazla yararlanan öğrencilerin ödüllendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. **K12**, bu tarz yarışmalarla birlikte kütüphaneden faydalanmaya yönelik araştırma ödevlerinin verilebileceğini, ödül kazanan öğrencilere tören düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

K40, **K21** Okulun dersliklerinde ve kütüphanede öğrenciler için kitap okuma saatlerinin düzenlenmesi gerektiğini önerirken, **K18** kitap okuma saatinde sadece öğrencilerin değil, okul idaresi dahil bütün personelin bu uygulamaya iştirak etmesi gerektiğini, böylece öğrencilerin okuma faaliyetini ciddiye alacaklarını ön görmüştür.

3) *Velilerle İşbirliği*

Okul idarecileri, velilerin hem kendi çocuklarına hem de okula eğitim-öğretimle ilgili mutlaka katkıda bulunmaları gerektiğini, velisiz eğitimin iyi bir eğitim olamayacağını belirtmişlerdir. **K54**, “Velilerimize okuma konusunda eğitim verilerek evde okumaları sağlanmalıdır. Böylece okuyan anne-babayı gören çocuk okuma konusunda daha istekli olacaktır.” derken velilerin örnek davranışlar göstermesi gerektiğini ortaya koymuştur. **K28**, velilerle diyalogun geliştirilerek okul kütüphanesine kitap bağışında bulunmalarının sağlanması gerektiğini, böylece öğrenciler için örnek bir davranış gösterilmiş olacağını ifade etmekte ve bağış yapılan kitapların üzerine velilerin isimlerinin yazılmasının bu etkiyi artıracak olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

4) *Öğretmenlerin Konuyla İlgili Duyarlılığı*

Okul idarecileri, öğrencilerin kütüphaneye gitme alışkanlıklarının sağlanması için öğretmenlerin öğrencilere ödev verirken kütüphaneden yararlanmaya yönelik ödev vermesi gerektiğini, bunu yapmadan önce de kütüphaneye gidip ne tür kaynakların bulunduğunu tespit etmelerinin doğru olacağını ifade etmişlerdir. **K38**, öğrencilerin ödünç kitap alma alışkanlığını kazanmaları gerektiğini bunun hem aile hem ülke ekonomisine, hem

de ağaç sevgisine katkıda bulunacağını belirterek, sınıf öğretmenleri ve Türkçe öğretmenlerinin ödünç kitaplarla evde okuma için öğrencilerin ödevlendirilmesi gerektiğini, ancak öğrencilerin kitaplara zarar vermemeleri için gerekli uyarıların yapılması gerektiğini salık vermiştir.

III. Sonuç ve Öneriler:

Öğretmen ve okul idarecileri, okul kütüphanelerinde ve sınıf kitaplıklarında bulunan başvuru kaynaklarının (ansiklopedi vb.) ve SBS'ye yönelik kitaplarla şiir, roman, hikâye vb. kitapların az olduğunu belirtmişlerdir. Genellikle okul kütüphanelerinde görevli memur bulunmamaktadır. Kütüphane sorumluluğunu başta sınıf öğretmenleri olmak üzere, rehber öğretmenler, öğrenciler ve Türkçe öğretmenleri üstlenmişlerdir. Öğrenciler kütüphanelerden zaman zaman yararlanmaktadır.

Öğretmen ve idarecilerden alınan görüşler ile yapılan literatür taraması sonucunda aşağıdaki öneriler hazırlanmıştır.

- 1) Kütüphanelerde başvuru kaynakları, eğitime yönelik ve SBS'ye yönelik kitapların sayısının artırılması gerekir.
- 2) Kütüphanelerde mutlaka kadrolu memurlar bulunmalıdır. Kadrolu bir personelin, tüm zamanını vermesiyle kitaplıkları daha etkin bir hale getirecek olması çok önemlidir. Ancak bu personelin, kütüphane konusunda yeterliliğe sahip, teknik konularda ve kütüphane programı konusunda yetişmiş kütüphanecilerden oluşturulması kitaplıkların kullanımını açısından zorunludur.
- 3) Öğretmenler dersle ilgili bilgi vermek için veya kitaplığı tanıtmak için farklı etkinlikler ile kitaplıkları kullanılmalıdır. Kitaplıklarda, tanıtım toplantıları, kütüphane kullanım seminerleri, ödül törenleri, gazete vb. etkinlikler düzenlenmelidir.
- 4) Sınıf kitaplıklarında seviyeye uygun kitaplar bulundurmak gerekir. Bu konuda MEB'in ilköğretim düzeyinde tavsiye ettiği 100 Temel Eser serisinden yararlanılabilir. Okul ve sınıf kitaplıkları mutlaka güncelleştirilmelidir.
- 5) Kütüphane memurları ve öğretmenler birlikte çalışmalıdır. Çünkü yapılan araştırmalarda bu birliktelik sayesinde, öğrencilerin okuryazarlık, okuma, öğrenme, sorun çözme, bilgi ve iletişim teknolojileriyle ilgili yetenek düzeylerinin daha yükseldiği kanıtlanmıştır.

Kaynakça

Alpay, Meral. (1989). *Türkiye'de ve Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Arıcı, Ali Arıcı. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuma Durumları (Beceri-İlgi-Alışkanlık-Eğilim)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst., Erzurum.

Aşıcı, Murat ve Özarslan, Hacer. (2002). "İlköğretim 1. Kademedeki Okul Kitaplığını Kullanma Alışkanlığı", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 15, İstanbul.

Komisyon. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, (6,7,8.Sınıflar), Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yay.

Korkmaz, Burhan. (2008). *Okuma Eğitimi Türkçe Öğretimi*, (Edit. Attila Tazebay-Süleyman Çelenk), Ankara: Maya Akademi Yay.

Önal, Hatice. (1992). *Bilgi Gereksinimlerinin Karşılanması ve Okul Kütüphaneleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst., Ankara.

Önal, Hatice. (1987). *Eğitim ve Öğretimin Gerçekleşmesini Sağlayan Okul Kütüphanesi Çalışmaları*, Ankara: MEB Yay.